

Teori om sovende skog

Teori om sovende skog

Tegninger, laveringer og skulpturer:
Roald Andersen dy

Tekstredaktør:
Pål Gitmark Eriksen

© Roald Andersen dy 2013

1. utgave, 1. opplag 2013

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Roald Andersen er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Design: Roy Søbstad

Trykk: o7 Sør AS

Roald Andersen dy

roald-dy@frisurf.no

www.rady.no

Innhold

Forord 7

Skog

Det villes verden 11

HANSTRÖM, ROSÉN

I et nedbrent hus 16

HANS PETTER BLAD

Til minne om Greinene 24

SYNNE SUN LØES

Skogen gjemte dem 28

MIRJAM KRISTENSEN

Tapte folkeslag 30

PÅL GITMARK ERIKSEN

(tropisk) 33

NILS CHRISTIAN MOE-REPSTAD

Søvn

Er jeg villig til å bevege meg inn i det ukjente? 38

KENNETH FOSSE JØRGENSEN

Avdøde slektninger 50

HANS PETTER BLAD

Sovne evig inn 56

MIRJAM KRISTENSEN

Slekter i urtiden 60

PÅL GITMARK ERIKSEN

På den andre sida av natta, er der vi skal bo 63

SYNNE SUN LØES

Følelser for store for vitenskapen 69

NILS CHRISTIAN MOE-REPSTAD

Om bidragsyterne 71

Bildeliste 72

Forord

«Teori om sovende skog» er et samarbeidsprosjekt mellom fem forfattere, en psykolog og en billedkunstner. Tekstene er skrevet som frittstående betraktninger over temaene *skog* og *søvn*. Disse temaene er igjen hentet fra utstillingen «Teori om sovende gulv» av Roald Andersen dy (Kristiansand Kunsthall, oktober 2013). Publikasjonens presmiss har derfor vært å la skrivekunsten tolke billedkunsten.

Hver del innledes av en fagtekst. Den første er en gjendiktning av en tekst fra 1942, men med unntak av denne, har ingen av tekstene vært publisert tidligere. Deltitlene sikter både til skogens praktiske og mytiske rolle – fra dens funksjon som papir, planke og øvrige ressurser, til dens rolle som åsted for den menneskelige forestillingsevnen. Eventyr har hjem i skogen, det samme har myter og drømmer. Men skogen er også en planteverden i vitenskapelig forstand. Å skrive på papir, kan i løs forstand ses som å kommunisere med denne bakgrunnen, både gjennom å bruke skogen som fysisk underlag for skriften, men også gjennom å hente litt-rære temaer fra den. Vi ser søvnen og drømmen i sammenheng med dette. Mennesket kommer fra skogen, og vi drømmer fortsatt om den.

Skog

Det villes verden

HANSTRÖM, ROSÉN

Den tropiske regnskogen overgår i frodighet alle andre plantesamfunn på jorden. Skogen karakteriseres av eviggrønne trær som krever meget fuktighet og som er minst 30 m høye, oftest betydelig høyere: den eier en rikdom av tykkstammede lianer og både treaktige og urteaktige epifytter. De faktorer som begunstiger denne rike planteveksten, er først og fremst sterk nedbør i forbindelse med høy temperatur. Den årlige nedbøren berregnes til minst 1000 mm, men den tetteste og frodigste urskogen trenger enda mer; østkysten av Queensland kan ha 6000 mm. Luftfuktigheten går i slike trakter om dagen knapt under 70% og nærmer seg om natten metningspunktet. Temperaturen er som regel mellom 25° og 35° Celsius hele året igjennom. Afrikas største tropiske regnskoger finnes i Kamerun, på Madagaskar og i beltet omkring Kongos store innsjøer; Asias største er på de store Sundaøyene, på Ceylon og på østskråningene av Himalaia; Australias er i østre Queensland, og Amerikas i Amazonas-området og på østkysten av Mellom-Amerika.

La oss nå kaste et blick på den vidstrakte skogen, ikke for å analysere vitenskapelig, men for å få en virkelig forestilling om hvordan den tar seg ut. Tenk deg hele Frankrike og Pyreneerhalvøya tett bevoskt med trær, 6–60 m høye, med fyldige kroner som filtrer seg inn i hverandre og stenger ute hvert glimt av sol og himmel, og med stammer som har tverrmål fra noen centimeter til halvannen meter. Tenk deg videre at det fra tre til tre går 5–10 cm tykke kabler opp og ned, i sløyfer og svinger som en slurvete skrevet W eller M, og at andre kabler snor seg som svære kjempeslanger helt opp til toppen av trærne. La så disse kablene, frodig kledd med blomster og blader, flette seg sammen med trekronene så de stenger lyset ute, eller la dem senke seg ned mot jorda som utallige svaiende tau; la dertil

tynne rep henge ned, opptrevet til tuster i endene. La til slutt andre slyngplanter gjennomveve alt dette på kryss og tvers så innviklet som mulig, og la flokene fortsette fra grein til grein, så det hele blir en vidunderlig vev av det mest forskjelligartede materiale. Sett så overalt orkidéer og klaser av andre bemerkelsesverdige blomster og draperier av fint formede bregner. Og dekk trærne med fyldig mose som et grønt pelsverk. Der hvor skogen er tett, har vi bare å kle marka med en rik plantevekst av Phrynium, Amomum og dvergbusker; men der hvor lynet har skaffet sollyset adgang ved å kløve kronen på et stolt tre, noe som ofte hender, eller hvor lynstrålen har splintret en kjempestamme helt ned til rota eller satt fyr på den, eller hvor hvirvelstormen har rykket opp en tregruppe med røttene – der kjemper unge planter for lys og luft, sammenfiltret til et ugjennomtrengelig kratt.

Skogen er en blanding av slike scenarier. Vi kan f. eks. se grupper på omkring 50 trær stå som søyler i en katedral, grå og høytidlige i halvmørket, og midt blant dem ruver en medtatt patriark omgitt av den nye generasjonen som streber oppover for å overta sin andel av lyset og solskinn.

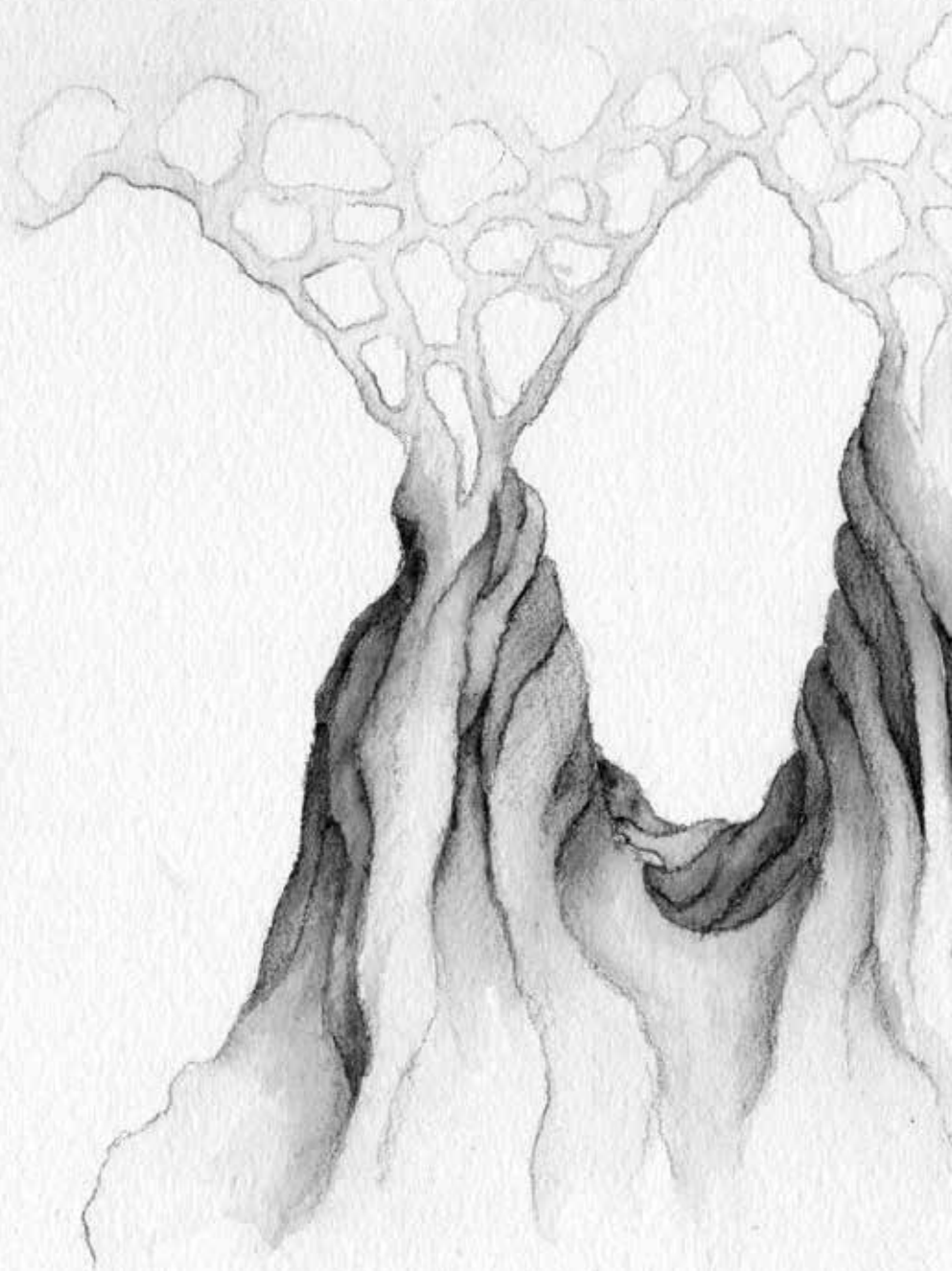
For å fullstendigjøre vårt bilde av denne ubarmhjertige skogen måtte marka være tett strødd med halvferdig matjord dannet av kvister, blader og greiner i oppløsning; med korte mellomrom skulle det ligge et veltet kjempetre, maurkolonier og hauger av råtne dyre- og plantelevninger, alt delvis dekket av massevis av lianer, av nye skudd og flere meter lange rør; og for hver mil eller så skulle det være sølebekker, nesten stillestående elver og grunne dammer, grønne av andemat, vannliljer og andre blader, dekket av et fett, lysegrønt skum, sammensatt av millioner av små organismer.

*

Det kan diskuteres hva for en av de tre menneskeapene, gorillaen, sjimpansen eller orangutangen, som er mest beslektet med oss mennesker. Spesialforskerne sier at hver av dem har visse egenskaper som er mer menneskelignende enn de samme egenskapene hos de andre. Men det ser ut som diskusjonen for øyeblikket skulle kunne ut i følgende slutning: de to afrikanske formene, gorillaen og sjimpansen, nedstammer fra en grein på “utviklingens tre” ganske nær den som representerer utviklingen av de mest primitive mennesker og som går helt fram til det moderne mennesket; den asiatiske arten, orangutangen, skulle derimot ha en stamform som

har grenet seg ut fra de andres på et noe tidligere tidspunkt. At det er et nært slektskap mellom menneskeaper og mennesker er i hvert fall sikkert.

Vår kjennskap til menneskeapenes atferd og det primitive sosiale liv de fører i sine naturlige omgivelser, er ennå mangelfull, for de er alle sammen typiske urskogsdyr som oppholder seg i et terreng hvor det er umulig å foreta regelmessige iakttakelser. Undersøkelsene blir videre vanskeliggjort av dyrenes styrke og ved at særlig gorillaen er beryktet fordi den er så brutal og vill. Da den kjente oppdagelsesreisende Negley Farson reiste sammen med sin hustru tvers gjennom hele det tropiske Afrika, måtte han bruke en innfødt guide for å komme i kontakt med gorillaene i den nordøstlige delen av Belgisk Kongo. Guiden hans het Alphonse, sønn av en negerhøvding og oppdradd hos misjonærer. Alphonse tok dem inn i en jungel med 12 m høye bregner. Og der, under den evige grå fjelltåken, fortalte han at det svarte hullet de så i den grønne veggen rett under dem, var munningen av den tunnelen gorillaene pleide å strømme ut av for å plyndre de innfødtes plantninger av yams og bananer. Her skulle de ta seg inn, men ikke uten beskyttelse; Farson skriver: Neste morgen viste 12 innfødte menn seg; de bar spyd men syntes ikke å ha stor lyst på det jeg hadde planlagt. Også Alphonse innfant seg, i lakksko, regnfrakk og flosshatt, og bak ham hoppet en mann i shorts, med det ene beinet surret til en slags krykke. «Der er han!» sa Alphonse. Det var mannen som var blitt bitt av en gorilla. Mannen var stolt over den oppmerksomhet han vakte, og pekte på en plantasje omtrent 50 m lengre nede i bakken. Han var gått ned dit tidlig om morgenen for å hente frukt, og så hoppet gorillaen fram og bet ham. Han viste oss det stedet der apens svære tenner hadde skåret tvers gjennom leggen: de hadde slitt sener og muskler fra knokkelen. Min egen begeistring for å møte gorillaene begynte nå å kjølne. I rad og rekke vandret vi gjennom tunnelen og inn i jungelen. Den var ugjennomtrengelig. Jeg bruker ordet i bokstavlig betydning. De innfødte opptrådte nå nakne for å kunne ta seg fram lettere. Det var forbløffende å se hvordan de kunne gli gjennom krattet; lianenes nettverk og pigger syntes maktesløse overfor deres svarte, silkeglatte hud. Og når de trakk fra hverandre deler av den grønne veggen i enden av tunnelen og gled igjennom, forsvant de sporløst.

I et nedbrent hus

HANS PETTER BLAD

1.

Jeg var framme, ringte på nede og fortalte gjennom hustelefonen når jeg hadde time. På signalet trakk jeg døren opp og gikk inn, i det kjølige trapperommet, inn dit hvor blikket nødvendigvis måtte følge det vakkert formede, mørkt lakkerte treverket som beskrev reisen jeg snart skulle utføre, trinn for trinn, opp mot øverste etasje. Ved noe så enkelt som å legge hånden på gelenderet, dette gelenderet som mykt, i tilsynelatende bevegelse, grasiøst slynget seg opp til øverste etasje i en lang og underjordisk strøm, koblet jeg meg ikke bare på spiralen som metafor, men like mye på det handlingskraftige i mitt vesen, trangen til selvrefleksjon, på det ønske om å skulle bekjenne, som hadde ligget like latent i mitt indre mørke, men også, det merket jeg, på det noble i psykologien og psykoanalysen. Ja, det var noe historisk ved dette slitte, nesten animalsk svarte treverket. Her hadde (symbolsk sett) dirrende hender, suicidale, angstbiterske, stormannsgale og mindreverdige venstrehender (på vei opp) og høyrehender (på vei ned, færre, antakeligvis, siden mange var i et langt bedre humør på vei ned enn på vei opp, og tok trappen flere trinn av gangen, uten tanker omkring den støtten gelenderet kunne gi, selv på veien ned) forholdt seg til trapperommets reise innover til sin egen opprinnelse, en figur (om enn en falsk figur, for det var utelukkende ved å stå stille nederst i trapperommet at spiralen gjorde seg synlig) som, slik jeg oppfattet det, å uttrykket et ønske for den

reisende om å gå inn i en selv, i den grad det var mulig og der, ved begynnelsen, ved hjelp av språket som instrument, finne en helt annen vei tilbake til utgangspunktet; ens egen uskyld og lykke.

2.

Jeg trakk boken ut fra bokhyllen, åpnet den langsomt og en duft av ulmen-
de røyk fra mellomkrigstiden slo mot meg, allerede fra første side, men
gløden jeg kjente mellom hendene var av nyere dato, fra begynnelsen av
80-tallet og datidens dystre Oslo, bokens handling, derimot, skildret Karl
den tolvtes liv og levnet. Jeg løftet biografien mot ansiktet, trakk pusten
dypt inn, jeg kunne ha vært omkring 22 år da jeg, sammen med en noe
eldre venn, en notorisk dagdriver, senere instrumentmaker av rang, tok
meg inn i et hus nederst i St. Halvards gate der det nylig hadde brent.
Om menneskeliv hadde gått tapt eller ei visste vi ikke. Trevillaen fra år-
hundreskiftet skulle rives og brannlukten rev oss i nesen, det aner meg,
at vi var de første som ulovlig tok oss inn på eiendommen, til overmål i
den soleklare hensikt å se om det var noe av verdi der vi kunne sikre oss.
Vissheten om å skulle begå en forbrytelse var plagsomt til stede, for jeg har
alltid vært, ikke bare moralsk bevisst i alt jeg foretar meg, men også redd

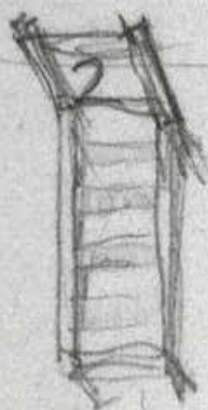

for konsekvensene av ulovlige handlinger, det å bli oppdaget, for deretter med senket blikk å skulle forklare å ha begått en nedrig forbrytelse, selv en liten og ubetydelig sådan, uten annet påskudd enn min ungdommelige opprørstrang; skammen ville ikke bli mindre av den grunn. Ingen hadde bodd der på flere år, kanskje hadde uteliggere eller villfarne ungdommer tatt seg inn gjennom de knuste vinduene (eller selv knust vinduene), eller gjennom døren som i hvert fall nå var brutt opp. Ikke usannsynlig var det dette huseieren hadde lengtet etter, kanskje var brannen i utgangspunktet påsatt, i vinnings hensikt, det òg. Det var forsikringspengene han var ute etter. Vi tok oss i hvert fall usett inn og mens min venn romsterte for seg, ved å åpne skapdører og trekke ut skuffer uten å finne det grann, ble jeg stående foran bokhyllen. En rekke bøker, førsteutgaver, Tolstoj og Dickens, samt en biografi av Voltaire, sto uskadet midt i stuen der alt annet var svart av aske og sot. Vi rasket med oss det vi var i stand til å bære av bøker, for ikke å krangle ble vi enig om å dele utbyttet broderlig, selv om det var jeg som først fikk ferten av dem. Med litteraturhistoriens mesterverk i hånden ønsket jeg meg raskest mulig vekk. Min venn hadde til hensikt å selge sine førsteutgaver, når han sa det, så nølte jeg, jeg, tenkte jeg, ville ikke selge bøkene mine, det ville være helligbrøde, det kom ikke på tale. Han beholdt Duun og Undset, samt Ibsens samlede, fortsatt nye av utseende. Da jeg

møtte ham mange år senere hadde han glemt hele hendelsen, mest av alt, om han hadde solgt bøkene eller ikke, han husket knapt at vi hadde vært der, husket bare noe vagt, en mistanke om at en person hadde brent inne, uten at dette plaget ham. Han tok med seg de forfatterne jeg hadde lest, jeg fikk de bøkene jeg ennå ikke hadde dykket ned i. Senere på kvelden, i Stolmakergata, der jeg hadde et krypinn, så jeg for meg hvordan den framtidige instrumentmakeren gikk fra rom til rom med hånden ut i luften, svevende rett over vegger og dørkarmen, møbler og innbo, over gulvet, det mørke hullet der brannen på uforklarlig vis hadde brutt ut. Flere ganger stanset han og rynket pannen. Det må ha vært mennesker her, tenkte jeg nå, hvordan skulle brannen ellers ha startet, i et tomt ubebodd hus? På mirakuløst vis var det vann i springen, jeg var sikker på at det ikke ville være vann, siden stedet åpenbart var ubebodd, så vi skvatt begge to da kaldt vann flommet ut da jeg skrudde opp kranen, som om vannet hadde ventet på dette øyeblikket. Det var tankefull jeg gikk og la meg. Bøkene lå på gulvet ved siden av sengen i den gamle, kalde bygården i Stolmakergata. Røyklukten var allerede markant, en lukt som, når den først grep om seg, var så illevarslende at en kunne forvente at noe flammer ville blusse opp, som en krangel på en nattklubb. Jeg plukket opp Voltaires Karl den Tolvte-biografi, leste noen linjer, og glemt med det verden rundt meg.

3.

Fortumlet syklet jeg tilbake til universitetet, der jeg sammen med norsk-studentene, oversetterne og mine kolleger (forfatterne, en av dem skulle bli en av mine aller beste venner), inntok middagen. Flasker med vin og øl ble trukket opp. Det ble sunget, muligens flørtet, adresser ble utvekslet, framtidens drømmer fortalt, i det stille, under de overdådige løvtrærne. Det hadde vært mørkt i flere timer da jeg igjen fant meg selv langs elven, spaserende, i ly av mørket, der lange grener strakk seg ut over stien og skjermet for det sterke månelysset, langs en smal vei, alltid nær de gløden-de pipehodene tilhørende fiskerne, som satt fullkomment urørlige ved vannkanten. Kanskje hadde de sovnet mens de fortsatt pattet på snadden, i den uskyldiges søvn, med døsige fisk ikke langt unna, kretsende om ag-net, sirkende under den ubevegelige duppen. En søt lukt av pipetobakk nådde fram til der jeg sto, og jeg stirret ut over det opake vannspeilet, uten å rikke meg, av den enkle grunn av jeg var hellig overbevist om at dersom ikke en fisk vaket, og derved brøt den trolldomsklare, nattlig reflekterende overflaten, kom noe uhellsvangert til å inntreffe og jeg ville være ansvar-lig. Siden jeg var liten har lignende tvangstanker rammet meg, i de mest inopportune øyeblikk, som nå. Slik ble jeg stående, med bankende hjerte. Blomstene, skogen, floraen måtte ha åpnet seg, vendt seg mot det som skulle komme, siden lukten av neste dag så åpenbart gjorde seg gjeldende. Jeg lot blikket vandre. Det var i ferd med å lysne.

- Absurd log
- barnlig i k.
- borfe vekk

ikk

golv:

e

titt titt

2005

Til minne om Greinene

SYNNE SUN LØES

Vi kalte oss greinene.
Tre greiner på et tre.

Det var en høstkveld for ti år siden. Vi danset i den trange stua mi.
Til Jonny Cash. Trampende og alvorlig.
Utenfor slo regnet hardt mot ruta.
Og vi lo.
Hva var det vi lo av?
Jeg kan ikke huske akkurat det. Men jeg kan huske at vi lo.
Lo så tårene rant i myke, blanke bekker nedover kinnene våre.

Og da dansen tok slutt, begynte vi å lese.

Latterlig var det. Latterlig, så inderlig latterlig.
Leste våre egne, svarte ord.
Forfatterne.
Fniste som besatte.
Av vår ærlige lengsel etter livet.

Utenfor, i regnet, lå våre egne barn og sov
bak en stubbe.
Ventet på at vi skulle komme ut.
Brette øynene deres opp. Folde armene rundt dem.

Men vi gikk ingen steder.
Musikken stilnet.
En sprittusj spratt fram fra en lomme.
Jeg skrev «Greinene» på krøllete avisark, la dem rundt på gulvet. Fotogra-
ferte oss med det forhistoriske fotografiapparat mitt. Fra alle vinkler.
En rull med svart-hvitt film jeg siden fikk framkalt i en fotobutikk nede i
byen. (Løp gjennom byen med det evigvarende regnet piskende mot pan-
nen. Bildene klemte mot magen i en plastpose.)

Løp hjem og videre.
Gjennom nye skoger.

Jeg sitter på loftet. Bøyd over en pappeske. Holder et bilde i hånda.
Ansiktene våre i svart og hvitt.
Vi så så unge ut, følte oss så gamle.
Stikker en hånd gjennom tiden.
Griper meg selv i armen.
Hei.
Husker du meg?

Jeg legger bildet tilbake i esken.
Kryper ut av loftet.
Lyset brenner i øynene.

Å skrive. Være forfatter. Det var det jeg drømte om.
Hele livet, hadde jeg drømt om det.

Jeg.

Jeg trenger ingenting.

Jeg har sluttet å drømme.

Og danset, har jeg heller ikke gjort siden.

Men greinene har hengt ved.

De har festet seg til klærne mine, til håret.

Lukta av skog.

Av felles sorg.

Og av latter over livet.

Skogen gjemte dem

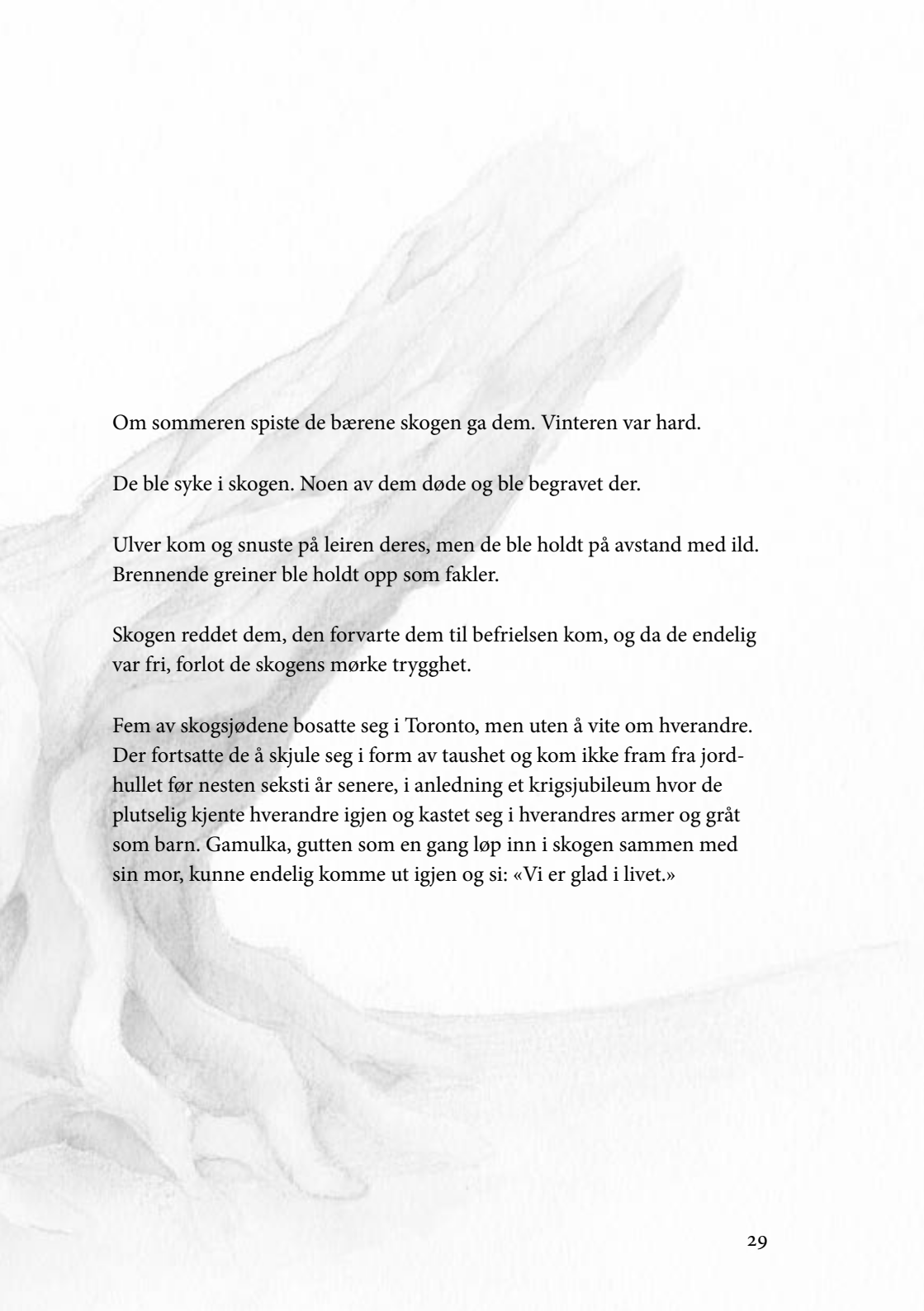
MIRJAM KRISTENSEN

Da verden ikke lenger ville se dem, tok skogen imot dem og skjulte dem.

I den lille ukrainske landsbyen Rokitno, ble sju år gamle Gamulka og moren hans, sammen med de andre jødene i landsbyen, samlet på torget. I stedet for å registrere hvor mange jøder som fantes der, slik nazistene hadde annonsert at de skulle, tok de opp maskingeværet og skjøt.

Gamulkas mor trev den lille gutten og søkte skjul bak noen togvogner. Derfra kom de seg videre inn i skogen. Sammen med åtte andre jødiske menn, kvinner og barn, drev de lenger og lenger inn mellom trærne. Der måtte de bo, i et hull i bakken dekket av greiner. Noen partisaner så til dem, hjalp dem.

Gamulkas mor og noen av de andre voksne, gikk ut av skogen om natten, banket på dører hos bønder i nærheten og tigget mat. Noen ganger fikk de poteter, andre ganger ble de føyet vekk.

Om sommeren spiste de bærene skogen ga dem. Vinteren var hard.

De ble syke i skogen. Noen av dem døde og ble begravet der.

Ulver kom og snuste på leiren deres, men de ble holdt på avstand med ild. Brennende greiner ble holdt opp som fakler.

Skogen reddet dem, den forvarte dem til befrielsen kom, og da de endelig var fri, forlot de skogens mørke trygghet.

Fem av skogsjødene bosatte seg i Toronto, men uten å vite om hverandre. Der fortsatte de å skjule seg i form av taushet og kom ikke fram fra jordhullet før nesten seksti år senere, i anledning et krigsjubileum hvor de plutselig kjente hverandre igjen og kastet seg i hverandres armer og gråt som barn. Gamulka, gutten som en gang løp inn i skogen sammen med sin mor, kunne endelig komme ut igjen og si: «Vi er glad i livet.»

Tapte folkeslag

PÅL GITMARK ERIKSEN

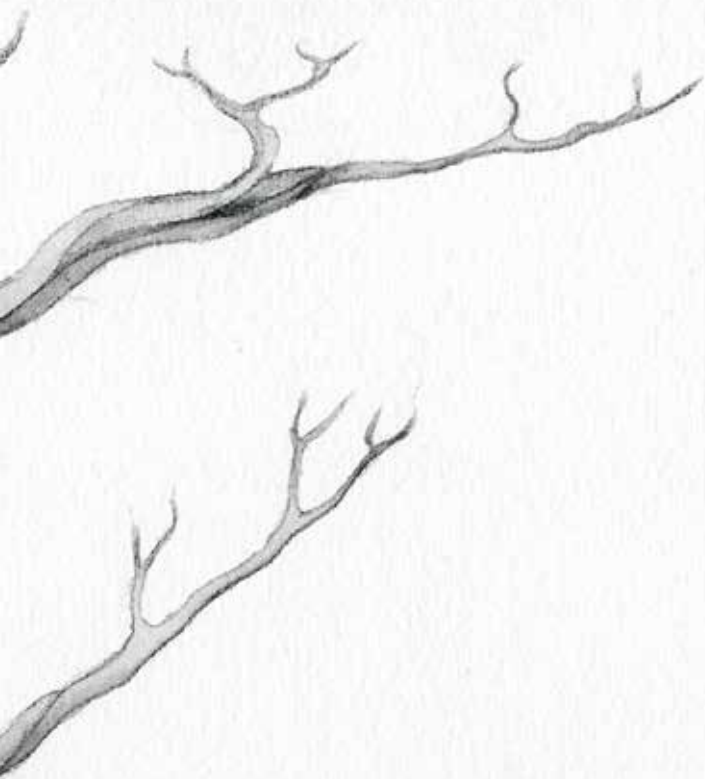
1.

Langhalsede folk, såkalte *fluker*, streifet en gang i dypskogene, hvor det tettvokste løvtaket etterlot dagliglivet i et forstemmende mørke. De gikk med bøyde hoder og sopte skogbunnen for spiselig som frø, nøtter og sporeplanter. Kroppene deres var tynne og langlemmede, huden gyllen-brun med flekkvis lysere partier, og opp over skuldrene deres strakte det seg en mangevirvet muskuløs hals, som hadde løpende blodårer og folder. Flukene tilhørte opprinnelig tørrsavannene nord for de store regnskogene, hvor de levde side om side med gressende giraffer. Det hette seg at forfedrene deres var så høye at de beveget seg oppunder skyene, men fordi etterkommerne ble lavere med årene, trodde flukene selv at de var et nedrig stadium, at hele slekten hadde gått nedover, så å si, mot et kommende dvergnivå. Derfor gikk de bestandig med bøyde hoder. Og de hadde et miserabelt motto: «Hvis våre forfedre var som engler, er vi som døende, men hvis våre forfedre var døende, er vi som esler.» De søkte stadig dypere inn i skogen, vekk fra lyset, ned i raviner og depresjoner andre knapt kjente til, mot lukkede villniss og gjengrodde glenner, hvor det sies at de siste blant dem trakk opp i trærne og levde som side om side med apene, uvitende om fortiden som høyreiste vandrere på de store slettene.

2.

Nakkesangere holdt til i et krater fra jordens oldtid, hvor voldsomme jordskred hadde forsegleet inngangen opphavet deres en gang tok seg seg inn igjennom, slik at senere generasjoner forble effektivt innesperret bak en voll av leire og oppskyttende krattskog. Istedenfor å utforske krateret de befant seg i, tilbragte nakkesangerne all sin tid ved vollen. Her utviklet de en karakteristisk knekk i nakken, gjennom stadig skotting mot vollkanten, slik at én eller flere spiraler vokste sammen og ga dem et bakoverlent utseende. Dette tillot en svelling å forme seg, en utbulning mellom krage og hakespiss – innvendig fylt med romlige luftsekker som este og skrumpet ved åndedrett – slik at hakene deres løftet og senket seg i langsomt tempo. Nakkesangere gikk derfor bestandig med nikkende hoder. Med jevne mellomrom må bulen tømmes. Dette foregikk ved at de åpnet munnen og slapp ut høye, luftige skrik, slik at svellingen gikk ned og ansiktet antok en dypblå farge. Etter en stund bygget bulen seg opp igjen, og etter atter en stund må den tømmes på nytt. Slik «sang» de seg gjennom døgnet. Men på avstand hørtes dette som forfrossende hyl, så avskrekkende at ingen andre torde å nærme seg. Og på den måten forvarte sangen dem i krateret, hvor nakkesangerne gikk bakoverlent omkring, for alltid skulende mot vollen med sine langsomt nikkende hoder.

(tropisk)

NILS CHRISTIAN MOE-REPSTAD

bunnen av skogen
bøyer røtter, greiner, lianer
bygger broer for regntidene
og
applauderer trekronenes konjunksjoner

Søvn

Er jeg villig til å bevege meg inn i det ukjente?

KENNETH FOSSE JØRGENSEN

Jeg ligger på divanen. Eller sitter? Vet ikke. Psykologen min H er der. Han har med seg en kollega. Sammen diskuterer de behandlingen min. Etter en stund spør H om jeg er villig til å signere et dokument for å tillate at behandlingsformen endres. Endringen vil kunne medføre en dypere virkning. Han forklarer grundig hva dette vil innebære, men stemmen er utydelig og grøtete, som om han snakker baklengs i nedsatt tempo. Jeg forstår ikke hva han sier. Valget er mitt. Skal jeg skrive under? Både H og kollegaen ser forventningsfullt på meg. Min kone er plutselig der. Hun vil også at jeg skal signere. Kan jeg la være å takke ja til en behandling som gir muligheter for en dypere virkning? Jeg er fortvilet over at jeg ikke fikk med meg hva H sa. Jeg kjenner forventningspresset. Vil signaturen innebære at jeg blir publisert som kasus? Eller er det snakk om en nærmere undersøkelse av min karakter? Jeg kjenner ubehag ved begge deler. Redd for å bli ytterligere eksponert.

Jeg befinner meg på en konferanse blant eldre, erfarne psykologer. Jeg kjenner igjen flere av dem, på tross av at de framstår yngre enn i virkeligheten. Det er slående hvor ungdommelige og vitale de er. Søkende går jeg rundt i lokalet med en gråt i meg. Holder en viss avstand til de andre. Ambivalent. Kjenner behov for å skjule meg. Samtidig et ønske om å synliggjøre min egen sårbarhet. En kvinnelig lederskikkelse og en mann snakker sammen like ved der jeg står. De har en ledig plass ved den høytidelige middagen som skal være senere på kvelden og er uenige om hvem som bør fylle den. Festmiddagen er for medlemmer av instituttet. Hun mener bestemt at det må sendes en invitasjon til alle medlemmer for at ikke til-

delingen skal bli vilkårlig. Han mener dette er for ressurskrevende. Jeg står der. Vet ikke om jeg er en av dem eller ikke. Tar et skritt fram og sier: «Jeg kan ta plassen». Hun snur seg mot meg. Ser på meg med et åpent, mildt blikk og sier med rolig stemme: «Fint! Da er det problemet løst.»

Jeg våkner med en dyp følelse av gråt i kroppen. Som om jeg har hulkegraitt og er tom for tårer. Samtidig kjenner jeg lengsel. Drømmen vekket et uvanlig følelsesmessig engasjement og framstår betydningsfull. Jeg må huske dette, tenker jeg. Prøve å forstå hva drømmen kan si meg.

*

De fleste mennesker drømmer hver natt. Et fåtall drømmer huskes. Noen av dem får en til å rynke på nesen. Andre til å grøsse av frykt. Enkelte fortelles med humor til kollegaer i lunsjen. Atter andre gjemmes bort. Noen få setter spor i oss. Hva er drømmer? Hvordan skal en forstå dem?

I vår vestlige kultur har Sigmund Freud hatt en særlig innvirkning på forståelsen av drømmer som fenomen. I sitt arbeid med psykoanalyse oppdaget Freud at mange av datidens psykiske lidelser bedret seg ved erkjennelse og bearbeiding av ubevisste tanker, ønsker, minner og følelser. Dette dannet grunnlaget for en teori om menneskesinnet som konfliktfylt, preget av dynamiske krefter som aktivt holder foruroligende ønsker utenfor bevissthet. Mens man sover, hevdet Freud, er de dynamiske kreftene som vanligvis beskytter en mot erkjennelse av slike ønsker svekket. Like fullt er en reduksjon av den indre konflikten en nødvendighet for å få

sove. I følge Freud utgjør drømmen et kompromiss mellom ønsket om bevisstgjøring og behovet for fortrenkning. Ved å kamuflere, men samtidig tilfredsstille ubevisste ønsker, bidrar drømmen til å muliggjøre søvnen. Drømmens egentlige mening (det latente innholdet) gjennomgår en endringsprosess hvor meningen forvrenges og resulterer i drømmen slik den erfares (det manifeste innholdet). Fortetning, forskyvning og symboler omgjør det latente drømmeinnholdet til en akseptabel, men ofte tilsynelatende meningsløs, manifest historie. Arbeidet med drømmetydning, hvor en assosierte fritt til de manifeste drømmeelementene for å forsøke å forstå det latente budskapet, bidro til bevisstgjøring av ubevisste konflikter. Dette fikk Freud til å omtale drøm som «kongeveien til det ubevisste».

Gjennom tidene har Freuds teori vært omdiskutert og møtt betydelig kritikk. Freuds kollega og nære venn Carl Gustav Jung delte hans forståelse av at drømmer gir tilgang til ubevisste prosesser, men oppfattet Freud som for reduksjonistisk i sin vektlegging av drømmer som uttrykk for fortrenkede ønsker. I tillegg mente Jung at det ubevisste inneholder et driv etter endring. Drømmenes symboler og spontane indre bilder kan slik også vise til ubenyttede sider ved en person, samt nye perspektiver på aktuelle situasjoner. Jung hevdet at den symbolskapende drømmefunksjonen kompenserer for ensidighet i ens holdninger til seg selv og livet. Drømmene inneholder slik følelser og krefter som konstruktivt kan utvide ens selvforståelse og virkelighet dersom de blir bevisstgjort og integrert. Drømmene viser til et generelt behov for å uttrykke ens eksistensielle situasjon. Videre hevdet Jung at drømmens språk, symbolene, ikke forklær men snarere uttrykker seg så godt som mulig ved å trekke sløret til side når tiden er moden.

Innenfor psykoanalysen har man beholdt en felles forståelse av at drømmer gir tilgang til ubevisste prosesser, mens teoriene omkring drøm-

mens funksjon og mening har utviklet seg. Eksempelvis har en i økende grad blitt opptatt av det manifeste innholdet i drømmen, som kan si noe om ens forhold til seg selv og andre. Videre er en, mer enn Freud, som kritiseres for sin oppstykkede assosiasjonsteknikk, opptatt av å skape mening til drømmenarrativet som helhet. Flere anser nå drømmen som «et selvstendig psykisk arnested for psykisk vekst basert på hendelser i det våkne liv». Drømmeanalyse blir da en metode for å oppnå utvikling, integrering og vekst. I tråd med Donald W. Winnicott, vil arbeid med drømmer kunne bidra til at en skaper et mentalt rom (potensielt rom) hvor psykisk vekst frammes av at en leker med virkeligheten.

Mens psykoanalysen har opprettholdt en interesse for drøm som kilde til erkjennelse av ubevisste prosesser, har ideen om drøm som uttrykk for et dynamisk ubevisste blitt betydelig utfordret fra andre hold. Den naturvitenskapelige forskningen etter Freud har fokusert på sammenhengen mellom drøm og REM-søvn – et søvnstadie hvor hjernens aktivitet er forhøyet parallelt med at muskulaturen er paralyisert. Vår evne til å prosessere informasjon styres i hovedsak av den delen av hjernen som omtales som cerebral cortex. Siden REM-aktiviteten styres av et senter i hjernestammen som ikke blir påvirket av kortikale funksjoner (cerebral cortex), tenkte man fra 1950-tallet til ut i 1970-årene at Freuds teorier om drøm måtte anses som motbevist. I stedet dukket det opp teorier om drøm som rene biprodukt av den autonome elektriske aktiviteten som foregår under REM-søvn. Gjennom Mark Solms forskning har det imidlertid de senere år framkommet funn som støtter flere av Freuds idéer. På tross av at en i hovedsak drømmer under REM-søvn viser forskning at det ikke er REM-aktiviteten som skaper drømmen. Snarere settes drømmen i gang av kortikale områder i prefrontal cortex – områder som er forbundet med

kognisjon og motivasjon gjennom det dopaminerge belønningssystemet. Drøm ser med andre ord ut til å være forbundet med ønsker og behov, og oppstår ofte parallelt med, snarere enn som en konsekvens av, REM-aktivitet. Videre viser forskning at mennesker som ikke drømmer har dårligere søvnkvalitet, noe som underbygger Freuds idé om drømmens søvnregulerende funksjon. Også Freuds modell av drømmearbeidets vandring i regressive og progressive prosesser finner Solms støtte for ved å vise til at drømmen reverserer den normale persepsjonsprosessen. Drømmene arbeider regressivt med de latente tankene og former dem symbolsk og kondensert til perseptuelle bilder. Mark Solms hevder nå at forholdet mellom Freuds drømmeteorier og den naturvitenskapelige forskningen er så solid at hans teorier bør legges til grunn for den videre forskningen.

I arbeidet som psykolog erfarer jeg jevnlig at drømmer gir et økt tilfang av hypoteser, samt nye perspektiver på de utfordringene pasientene står ovenfor. Videre erfarer jeg at flere, gjennom drømmene, lever ut følelser og sider ved seg selv som de (ennå) ikke er i stand til å leve ut i det virkelige liv. Drømmene får slik en kompenserende og perspektivberikende funksjon. I likhet med Jung, forsøker jeg å legge teorier til side når jeg analyserer drømmer. Dette for å framme en åpen holdning ovenfor det unike ved hvert av menneskene jeg møter. Jung er opptatt av at terapeuten skal være en jevnbyrdig medvandrer i en individuell utviklingsprosess, framfor ekspert. Videre, skriver Jung, «...må man passe seg for å tre tolkninger ned over hodet på noen; det appellerer så allikevel bare til hjernen. En innsikt er noe man må vokse seg inn i og utvikle seg til. Da berøres hjertet, og virkningen går dypere og virker med større kraft». Dette harmonerer med Winnicotts tanker om psykisk vekst som en konsekvens av å leke med mulige tolkninger av drømmen.

Mens vår bevisste selvframstilling kjennetegnes av avgrensning og utvelgelse, gjerne satt i system i forhold til tid og sted, er våre drømmer frigjort fra dette. De er rike på innhold og levende former som tilsvarer og overgår bevisstheten. Det en foreløpig ikke evner å ordlegge kan slik uttrykkes billedlig. Drømmene er samtidig erfaringsnære. De oppstår i en selv og vekker følelser som gjerne framdeles kjennes i kroppen når en forteller om drømmene i etterkant. Dette muliggjør at hypoteser knyttet til utforskning av drømmetemaer lettere treffer hjertet enn om hypotesene luftes på andre tidspunkt i behandlingen. Leken med det erfaringsnære, men samtidig ikke-reelle, skaper også en viss distanse som kan gjøre det lettere å forholde seg til hypotesene. Forsvaret, de dynamiske kreftene som vanligvis beskytter mot selverkjennelse, kan trolig dempes under en slik utforskende prosess.

*

Teksten startet med en drøm jeg hadde i vår, få uker etter at jeg begynte i behandling hos H. Drømmen framstod med en usedvanlig klarhet og følelsesmessig kraft. Min intuisjon tilsa at drømmen var viktig. Behandlingen var et ledd i en videreutdanning som krever 200 timer selvfinansiert psykoterapi. Jeg hadde gjennomført omtrent 15 timer og opplevde at en del av mine erkjente temaer allerede var belyst. Det vekket ubehag å tenke på at jeg hadde over 180 timer foran meg, og flere spørsmål hadde i våken tilstand streift meg: Ønsker jeg dette? Hva vil behandlingen innebære? I den kommende timen fortalte jeg H om drømmen for å få hjelp til å forstå mer av innholdet. Samtalen var åpent utforskende og etter hvert føltes flere av hypotesene å treffe noe i meg.

Drømmen var i to deler som skilte seg vesentlig på flere områder: Endret følelsesmessig tilstand, endrede omgivelser, ulike mennesker og endret tidsopplevelse. På tross av dette kjentes det som om delene hang sammen.

Det var to fagpersoner til stede i drømmen. Den ene veiledet den andre. Kan dette forstås som uttrykk for at jeg føler mye står på spill? At det er av betydning at H får kyndig hjelp for å sikre terapiprosessen? Det var H som luftet hypotesen. Det han sa kjentes umiddelbart riktig. Jeg kjenner meg sårbar. Det er skremmende å hengi seg til et annet menneske uten å vite hvordan han vil møte meg. Hans tolkning av dette drømmeelementet gjorde meg bevisst hvor sårbar og redd jeg kjenner meg.

Det at min kone var til stede og ønsket noe på vegne av meg (mitt beste), kjennes som en realitet også i det virkelige liv, men hva vil og hva våger jeg? Dette framstod som et av hovedspørsmålene i drømmen – et spørsmål som er relevant og utfordrende i livet generelt og i terapiprosessen spesielt. En del av meg ønsket en dypere virkning, mens en annen del fryktet prosessen og kjente behov for å være forberedt og informert. Er jeg villig til å bevege meg inn i det ukjente? Tilsvarende uttrykte siste del av drømmen en lignende ambivalens. En del av meg ønsket å vise meg sårbar, mens en annen del kjente skam knyttet til dette. Jeg var søkende, kanskje lengtende etter å bli sett og akseptert, men holdt avstand for å skjule meg. Jeg hadde forut for drømmen vært bevisst et ubehag knyttet til vissheten om terapiens omfang, men drømmen tydeliggjorde ambivalensen jeg kjente.

H forklarte nøyte hva endringen gikk ut på, men forklaringen var utydelig. Det har i etterkant slått meg at det hørtes ut som om han snakket baklengs i sakte tempo. Da jeg ble bevisst dette dukket et nytt spørsmål opp: Er dette et symbol på den terapeutiske prosessen? En slik intensiv og

langvarig psykoterapi er nettopp en saktegående regressiv (tilbakegående) prosess.

I siste del av drømmen var psykologene yngre og mer vitale enn de i virkeligheten er. Kan dette forstås som uttrykk for et ønske om at også H var yngre? Det er et faktum at behandlingen ikke vil ha formell verdi i forhold til videreutdanningen med mindre alle de 200 timene gjennomføres. H framstår sprek, men nærmer seg pensjonsalder. Dersom han blir syk eller dør før jeg er ferdig har ikke behandlingen formell verdi. Jeg har tenkt tanken i våken tilstand og vet at det er enkelte som bittært har erfart at dette. Jeg har imidlertid avfeid tanken som urealistisk for mitt vedkommende, men kanskje er drømmeelementet et symbolsk uttrykk for at jeg frykter H's bortgang mer enn jeg vedkjenner meg det?

Hva vil og hva våger jeg? Dette framstod som to essensielle spørsmål. I siste del av drømmen tok jeg et steg fram. Jeg synliggjorde meg selv og fikk en plass ved instituttet. Det er nettopp dette behandlingen skal benyttes til, og for å få godkjent videreutdanningen og bli fullverdig medlem av instituttet er det en forutsetning at jeg gjennomfører alle de 200 timene. Jeg er ambivalent og har ingen fluktmulighet uten å velge bort utdanningen. En så intensiv og langvarig psykoterapiprosess gjør det nærmest umulig å unngå å synliggjøre meg og derav oppnå en dyp personlig utvikling. Jung hevder at drømmer uttrykker ubevisste sider og kan være antesiperende ved at de kan si noe om hva som kommer til å skje. Forhåpentligvis er drømmens avslutning antesiperende. At jeg viser meg sårbar og våger å bevege meg inn i det ukjente.

Avdøde slektninger

HANS PETTER BLAD

1.

I drømme foretok jeg en tidsreise tilbake til Tyskland på 30-tallet. Jeg besøkte en militær forlegning, den lå i et slott i Alpe, nær en by som minnet om Salzburg, eller kanskje Innsbruck, foresvever det meg. Det urovekkende i drømmen var at jeg, som reisende fra en annen tid, med et brukbart tysk og et påtakelig nordisk utseende, ikke var det minste redd, for deres nazisme var ennå ikke slått ut i full blomst. Jeg visste mer enn dem, men skjulte mine innsikter bak høflighetsfraser. Det ble ikke problematisert i drømmen, at jeg kom fra en annen tid. Jeg hadde med meg all min moderne viten, jeg så tilbake på det jeg befant meg midt i med en dyp innsikt, jeg kjente til konsentrasjonsleirene, jødehatet, de millioner med døde, men det eneste virkelig skremmende, i drømmen, var å oppleve deres uvitenhet om egen skjebne. Framtiden var lys. Nasjonalsosialistene, de uniformerte soldatene og den tjenestevillige folkemengden, de var lykkelige, og de behandlet meg godt, som en venn eller en fortrolig, noe jeg klokkelig ikke protesterte mot. Den militære opprustningen var påtakelig, men de visste ennå ikke, ingen av dem jeg snakket sammen med (for det var en drøm preget av lange samtaler), at det kom til å bli krig, at holocaust bare var måneder unna, at nederlaget, at umenneskeligheten og skammen var det eneste som ventet dem. Galante, høflige, ikke noe galt skulle kunne ramme verken dem eller meg. Noe i drømmen må likevel ha vekket meg, kanskje en paradoksalt dårlig samvittighet.

2.

Min far vifter plystrende vekk fluer og mygg med et badehåndkle, langs en sti under en tett, fosforiserende løvskog, på vei til stranden og solrenningen etter frokost på et pensjonat ved Helgeroa, inntatt i det gryende dagslyset, ennå mens vi fortsatt var i ferd med å våkne. Duften av saltvann og lyden av bølger slo mot oss, her i det jeg alltid tenkte på som i skogens dyp. Jeg hadde på meg en hvit kortbukse og sandaler, som min far, et par korte skritt foran. Bak meg, med lett, lydløs gange, fulgte moren min. Vi var på ferie, blant likesinnede, fredelige, joviale unge foreldre fra hovedstaden som ennå ikke hadde rukket å kjøpe seg en hytte, eller som var så bedagelig anlagt at de foretrakk pensjonattilværelsens forsiktige luksus framfor et nødtørftig hytteliv. Blant de faste gjestene var også enkelte pensjonister, alltid ved bordene nærmest døren i spisesalen, i utkanten av hva det ble snakket om, tenkt og følt, med sitt kortspill, sine hevede øyenbryn, forsiktige klager på maten (alltid en anelse kald eller lunken, eller alt for varm) og sine minner, som i enkelte, magiske øyeblikk syntes å befolke verden rundt dem; de kunne uten forvarsel se seg omkring i rommet, med rykkete bevegelser, som fulgte de noe med blikket, kniv og gaffel samtidig hengende i luften, lyttende, stille, i dobbelt forstand til stede. Ved ubevegelig å stirre rett framfor seg formet de en urovekkende følelse av at også vi, mine foreldre og jeg, via merkelige, for oss ukjente omveier, var en del av enkelte minner de ønsket å holde på avstand. De senket bestikket og spiste videre, og angrepet var, for denne gangen, avverget.

3.

Et mareritt allerede da det ble fortalt, og jeg visste at jeg kom til å drømme om det, da min mor nevnte, som i forbifarten, at hun hadde våknet med en sterkt kvalmende smak av varmt blod i munnen. Blodsmaken og soverommets mørke, følelsen av å bli dratt inn i noe; hun måtte slå ut med armene, sa hun, bakse for å komme seg opp, for sengen holdt henne nede og trakk henne med seg mot dypet. Snart kunne hun se i mørket, og det første hun så var sitt eget blod. Nattkjolen var hvit. Med oppvåkningen kom også, sammen med gjenstandene og rommet selv, som alt fant sin plass foran øynene hennes, smertene i ledd og muskler og den ihuga kløen tilbake, hjem fra sin hvileplass i søvnen. Jeg nikket. Hva mer hun fortalte klarte jeg ikke å høre, men stirret på henne uten å lytte og følte med henne uten å trenge verken å vite mer eller vise hvordan jeg led med henne. Hun hadde knapt vært i stand til å sove etter dette, og nå var hun mer sliten enn noen gang, ikke minst av å tvinge seg selv, til å sitte fullkomment ubevegelig i lenestolen inne i stuen.

Sovne evig inn

MIRJAM KRISTENSEN

Bak meg ligger en lang rekke av sovende mennesker.

Der ligger farmor som vokste opp på ei øy med sju søsken, med fiske og sjø.

Der ligger bestefar som brakk ryggen da han falt ned fra et hus han holdt på å snekre i Amerika.

Der ligger to gutter som ikke rakk å bli onklene mine.

Der ligger oldemor som ble overlatt til slektninger da moren døde.

Der ligger oldemor og oldefar fra heia i Kvinesdal, som jeg ikke vet noe om.

Helt vanlige mennesker som en gang levde og pustet og gjorde helt alminnelige ting som å spise, føde barn, arbeide og kanskje ta en pust i bakken, tenke et par tanker om livet, om barna, om den de var gift med eller stedet.

Der ligger morfar som reiste over hele kloden for å forkynne evangeliet.

Der ligger oldefar som gråt hver gang vi reiste fra ham fordi han trodde det var siste gang han så oss. Sånn holdt vi på i over ti år.

Der ligger tippoldefar som var lærer på den øya farmor vokste opp på, og som sitter med et alvorlig ansikt på et svarthvitt fotografi fra en gang på begynnelsen av 1900-tallet med alle øyas barn rundt seg.

Der ligger oldefar som jeg var så redd for som barn, fordi han røykte pipe, tvinnet tommeltotter og mosjonerte beina på en trømaskin mens han satt i godstolen i stua og betraktet oss.

Og der skal jeg en gang ligge, sovne inn og forbli sovende gjennom de neste generasjoners rekker av mennesker som en gang skal tenke på meg som en mor, en farmor, en oldemor og kanskje tippoldemor, og minnet om meg skal blekne for hver rekke av nye mennesker som kommer til.

En gang skal mine avtrykk i de kommende generasjoner ikke være annet enn sovende impulser i ei lita jente, si mitt tippoldebarn, som ikke skal vekkes til live igjen før hun en dag som voksen, i ferd med å få sin egen familie, skal kjenne på en merkelig trang til å se seg over skulderen fordi hun tror det er noen der, og hun har rett. Vi er der som en lang rekke av sovende, vi hviler i henne og kan når som helst vekkes til live. Og vi våkner stadig, både når hun tenker på oss og når hun ikke aner at det er nettopp meg, hun har vekket til live.

Slekter i urtiden

PÅL GITMARK ERIKSEN

Det finnes slekter fra urtiden, usannsynlige ledd, hvis livsløp knapt bidro til å utvikle grunntilstanden. De levde som om framtiden sto stille. De utfoldet det dyriske i seg; brølte hvis de var redde og gikk til angrep på alt som rørte seg i nærheten. Da andre slekter trakk ut på savannene, fortsatte de å dvele i hulene sine, i de samme sluktene og landskapsdepresjonene de hadde opprint fra. De fantes i Hadar, Omo, Olduvai, Latoli, Gorham og Spa, hvor de i skyggen av eroderte fjelltopper labbet omkring på flatsålede føtter. Mennene var syke og svakelige, kvinnene fulle av angst. Barna var hårete. De spiste rått kjøtt og drakk av sølepytter. På avstand så de fullkomment menneskelige ut, men på nært hold framviste de brutale trekk. De hadde lave panner, brede kjever og i sin kraftige hals et ikke mer enn peanøttstort strupehode, som må ha ytret et skremmende simpelt språk. Og med sine urlyder levde de i en åndstilstand fri for metafysiske bekymringer. Hundene de holdt som selskap smiddes naturlig til radmagre krek. Redskapene deres var ubrukelige. I forsøk på å framstå vakre, slipte de tennene sine med gråstein og surret brystne ravstykker om halsen. Men

de lignet bare snerrende aper. Om de fikk så mye som en dråpe blod i munnen, turnerte de en tankeløs villskap. Hver fullmåne kom de tassende ut av hulene for å gaule og vri seg. Da var det samling for tannsliperne, idet andre la seg til å sove for å forberede morgendagen, var det noe som dro disse stakkarne ut i mørket: Opp av hulrom i fjellet kom de, fram fra sprekker og tunneler, med vraltende ganglag og dangelnde, lårlange armer. De kretset rundt bålet mens de okket og gned seg. Forfedrene var de evige lederne deres, og slik ble hver nye generasjon en ufrivillig vending mot det historiske mørket, som de påkalte med stavelsesløse rop og hvin. Og mørket kom til dem, tungene ble slappe og språket forstummet. Ledd for ledd ble de tausere og mer innadvendte, inntil de sultne bikkjene deres var de eneste som ga lyd fra seg. Ingen vet hvor mange de var, hvor lenge de holdt ut, eller hvilke merkelige stadier de nådde. Men det sies at de siste blant dem gikk krypende omkring på steingulvet, subbene langs bakken med grufulle ansiktsuttrykk, før de selv ble til steiner, og disse steinene til grus igjen.

På den andre sida av natta, er der vi skal bo

SYNNE SUN LØES

Jeg har bestemt meg for å ta med Ingunn på ferie. Gjennom hele vårt atten års ekteskap har hun drømt om palmesus og sand mellom tærne. Bablet i vei om de hviteste strender og det klareste, grønneste vann. «Stein Vang» har hun sagt med spiss stemme, som om det ikke bare var noe galt med meg, men navnet mitt også. «Stein Vang, du trenger ikke sitte og gni sånn på lommerusket ditt, det er ikke lommer i grava.»

Og hun har selvsagt rett. Livet varer ikke evig. Jeg har nok av penger i banken. Og Ingunn er tross alt min kone.

«La oss ta en ferie,» sier jeg derfor en tidlig morgen over frokostbordet.

Ingunn svarer ikke, reiser seg bare fort fra stolen og begynner å rydde av bordet. Jeg legger merke til at hun har på seg en ny genser, ripsrød og ettersittende.

«Jeg har gjort en avtale på reisebyrået nede i byen i dag klokka fem,» sier jeg.

«Man trenger ikke gjøre slike avtaler på forhånd,» sier hun og forsvinner ut av kjøkkenet og inn på badet.

Jeg kan høre at hun låser døra og skrur krana på full styrke.

Klokka 17.05 går vi inn på reisebyrået. Setter oss i hver vår svarte skinnstol som står plassert foran et digert skrivebord. Ingunn vrir på seg. Retter på panneluggen.

Foran oss sitter en skallet mann med lysegrønn skjorte og sitrongult slips. «Idar Lind,» sier han og smiler. «Hva er dere ute etter? Det eksotiske Øst-en, det kulinariske europeiske eller kanskje bare sol og varme?»

Brosjyrer kommer på bordet. Bilder av smilende, vakre kvinner og menn som løper over hvite strender, dypper beina sine i lyseblå badebasseng og nipper til rosa parasolldrinker.

Idar peker og forteller. «Det er den beste investeringen som finnes, det å reise, når man er på deres alder. Ungene er sikkert store nok til å klare seg selv, og nå har dere muligheten for å skaffe dere nye opplevelser. Ja, det er et rotterace dette livet, fint å nyte litt av det også,» sier han og nikker til Ingunn og Ingunn nikker tilbake og sier at han rett i det.

«Vi har ikke barn, det er bare oss,» skyter jeg inn.

«Ja, akkurat,» kremter Idar og retter på slipset.

Ingunn klør seg på halsen.

«Jeg vet ikke,» sier hun. «Stein og jeg sliter litt om dagen og dette er nok kanskje ikke tiden for å reise...»

Idar rister på hodet. «Det er det verste jeg har hørt,» sier han og ser strengt på meg. «Men dette skal vi få en forandring på», fortsetter han og smiler bredt til Ingunn. Jeg legger merke til at tennene hans er irriterende hvite, noe av det hviteste jeg har sett.

«Se ut,» sier han. «Det er så kaldt her oppe i Nord, kulden skaper også kulde mellom folk, det er for galt.»

Jeg nikker.

«Vi reiser,» sier jeg og peker på et bilde av et ungt par som sitter ved siden av hverandre på en benk foran et tempel. Kvinnen har på seg en liten, heklet bikini og mannen en vid shorts og singlet.

De ser forelsket ut.

«Dit reiser vi,» sier jeg.

Idar løfter blikket, ser oppglødd på meg. «Til Vietnam, det er et godt valg, virkelig et godt valg. Jeg kan bestille nå med det samme, det går en tematur dit om en måneds tid.»

«Er ikke flyturen fryktelig lang?» sier Ingunn.

«Se på det som en slags andre bryllupsreise,» sier Idar og klapper henne på skulderen. Blunker.

Kinnene til Ingunn blir plutselig rødere enn genseren hennes.

«Vi reiser,» sier jeg enda en gang.

Ingunn svelger.

«Greit, så reiser vi,» sier hun motvillig.

«Finfint,» ler Idar og begynner å skrive på pc-en sin som står foran ham på bordet.

Jeg griper hånda til Ingunn, presser den sammen i min til en liten, hard ball.

«Det kommer til å bli så fint,» sier jeg.

Men Ingunn svarer meg ikke, røsker bare hånda si løs fra min og gjemmer ansiktet i hendene.

«Den reisen blir ikke noe av, Stein,» sier Ingunn senere på kvelden. Hun sitter i sofaen med en tynn bok foran ansiktet. Omslaget er dekket av såpebobler. Jeg går sakte mot henne.

«Hvorfor ikke, du sa jo at det var greit?»

«Jeg sa det bare fordi jeg ville vekk fra det ekle, trange kontoret.»

«Du kan ikke si dette nå, Ingunn. Og kontoret var ikke trangt, det var like stort som denne stua.»

«Nettopp.»

Ingunn slenger boka i gulvet, den lander rett foran føttene mine. Jeg får lyst til å trampe på den, få alle boblene til å sprekke. Men jeg tar den bare opp, legger den forsiktig ned på salongbordet.

Klokka på veggen tikker. Sola skinner i en lys stripe over stuegulvet. Jeg peker på stripen. «Det er på den andre siden av natta vi skal bo,» sier jeg alvorlig og får i et lite, glitrende sekund en følelse av at jeg bor i en film. Men følelsen forsvinner like raskt som den kom.

«Hva mener du?» spør Ingunn og legger det ene beinet over det andre. Begynner å vippe på den ene foten. «Er det noe du har lest et sted?»

Jeg pusser ikke tennene før jeg legger meg. Jeg står bare foran speilet med tannbørsten i den venstre hånda og stirrer på meg selv. Jeg er ikke vakker. Hadde jeg vært vakker, ville alt vært annerledes, tenker jeg. Jeg slukker lyset på badet. Går inn på soverommet til Ingunn. Hun ligger på ryggen i senga med lukkede øyne og halvåpen munn. Puster langsomt ut og inn, later som hun sover. Hun gjør alltid det. Jeg legger meg oppå dyna, strekker hånda mi bort til hodet hennes. Stryker luggen til side, kiler henne på pannen. Vet at hun hater det.

Hun snur seg mot veggen. Rommet er stille og mørkt. Jeg smiler. Natta er ennå ikke gammel.

Følelser for store for vitenskapen

NILS CHRISTIAN MOE-REPSTAD

også i barnas snøhuler i bein som rasler rundt halsen kvelende, en masse-
morder og Augustins bekjennelser en elsker i et furutre, en beduin på
Kristiansands legendariske stepper: Kirkebanen, Fiskåbanen, grus og blod
fra knær sæd og kvæe i voldtatte trær

«Det er dikt, Fassbinder style, visst faen er det det»

som disse steppenes vakreste solnedganger som å sykle uten hender for
første gang ut til tuppen av Jaktodden - å falle en gang når drømmen
vender innover og lukten av søvn skylles bort av vannet

og saltet krystalliserer huden fordi du kom for nær sola og en utslett-
ning som inneholder alt du fikk se, på vingen av en flue

«Se mamma jeg sykler uten hender»! «ikke len deg innover du er for nær
vannet» sykkelen er Apache og drøm

Det var skriften av gull som ødela øynene mine og brennmerket
steppene: jeg var den som fikk målstanga i nakken og døde i lek jeg
skriver som krig i ordbøkene,

for at min mor skal få sove

Om bidragsyterne

Roald Andersen dy, født 1971, er billedkunstner.

Hans Petter Blad, født 1962, er forfatter.

Pål Gitmark Eriksen, født 1973, er forfatter.

Kenneth Fosse Jørgensen, født 1979, er psykolog.

Mirjam Kristensen, født 1978, er forfatter.

Synne Sun Løes, født 1975, er forfatter.

Nils Christian Moe-Repstad, født 1972, er forfatter.

Bildeliste

- s. 8–9 Holland House Library i London, bombet 22. oktober 1940
- s. 10 Uten tittel, 2012
akvarell lavering 26 x 18 cm
TK
- s. 14–15 Uten tittel, 2012
akvarell lavering 26 x 18 cm
PE
- s. 18 Uten tittel, 2012
tegning/fargeblyant 25 x 28 cm
TK
- s. 22–23 Uten tittel, *Fra drømmeanlegget*, 2009
Sørlandets Kunstmuseums samling
- s. 28–29 Uten tittel, 2012
akvarell lavering 26 x 18 cm
TK
- s. 32–33 Uten tittel, 2012
akvarell lavering 26 x 18 cm
TK

- s. 34–35 *Teori om sovende gulv*, 2013
heltre eik + stavparkett, 45 m²
Kristiansand Kunsthall
- s. 36–37 Koffert med sommerfugler, 2013
- s. 42–43 *Fra drømmeanlegget*, 2010
skulpturer i malt limtre, 50 x 52 x 104 cm
Tilh: Sørlandets Kunstmuseum
- s. 48–49 *Fra drømmeanlegget*, 2012
malt limtre, 155 x 200 x 100 cm
TK
- s. 52 *Fra drømmeanlegget*, 2012
malt limtre, 100 x 120 x 60 cm
TK
- s. 54–55 *Teori om sovende gulv/A Theory on Sleeping Floors*, 2013
heltre eik + stavparkett
NLHspace København, Danmark
- s. 58–59 *Teori om sovende gulv/A Theory on Sleeping Floors*, 2013
heltre eik + stavparkett
Fast installasjon ABUP v/Flekkefjord Sykehus

- s. 62 *Teori om sovende gulv/A Theory on Sleeping Floors*, 2013
 heltre eik + stavparkett
 NLHspace København, Danmark
- s. 68 *Fra Drømmeanlegget*, 2010
 malt limtre 50 x 52 x 104 cm
 Sørlandets Kunstmuseums samling

Alle foto: Roald Andersen dy
med unntak av:

- s. 8–9 Ukjent
- s. 22–23 Marit Simonstad Kvaale
- s. 36–37 Pål Gitmark Eriksen
- s. 42–43 Marit Simonstad Kvaale
- s. 68 Marit Simonstad Kvaale

Denne boken er støttet av
følgende fabelaktige samarbeidspartnere:

ABUP ved Sørlandets sykehus

Citiplan
people make cities

Bico
En god ide fortjener et godt håndverk

Smia Grafisk Verksted

Terje Gordon Jensen

